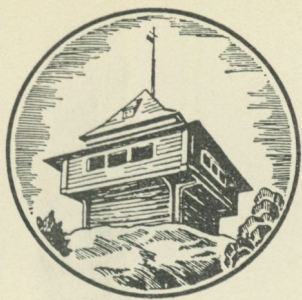

**NORDISKA MUSEETS OCH
SKANSENS ÅRSBOK 1944**

FATABUREN

NORDISKA MUSEETS

OCH SKANSENS ÅRSBOK

1944

Redaktion:

SIGURD WALLIN • GÖSTA BERG • SIGFRID SVENSSON

Omslaget: "Josua slår de fem Amoreers konungar. Josua Bok 10 Cap." Detalj ur bonad målad av Anders Pålsson, Trönninge socken, Halland. Nordiska museet 58,191 b.

Tryckt hos Tryckeri Aktiebolaget Thule, Stockholm 1944

Djuptrycksplanscher och omslag från Nordisk Rotogravyr

ALROTSMÖBLER I DEN CLARHOLMSKA GÅVAN

av Marshall Lagerquist

Under den karolinska barockens efterklang som brukar kallas senbarock, motsvarande i stort 1700-talets förra hälft, är alrot mycket brukad som faner till finare möbler. Dess figurerade, knotttiga textur ger på större ytor en högst effektfull verkan. Förebilden torde vara det framför allt i England omkring 1700 använda masurerade valnötsfaneret. Till skillnad från trästammar kan den massiva alroten liksom i viss mån även masur ej försågas till större blad på grund av den tämligen ringa tjockleken. I stället påläggas fanerbitarna mosaikartat och man ser också ofta på alrotsmöbler ytfogar kors och tvärs. — När sedan på 1750- och 1760-talen den franska rokokon sätter in hos oss, blir alrot omodern och i stället favoriseras valnötsträ och exotiska träslag. Emellertid upplever alrotsfaneret i slutet av 1700-talet en renässans, ehuru lokalt ganska snävt begränsad. Och den som då på nytt introducerar alroten är snickaren Jakob Sjölin i Köping och Kungsör, vars fällbord i synnerhet vinna stor popularitet även vida utanför tillverkningsorten.

Alrotsmöbler i senbarock äro i våra dagar relativt sällsynta. Det är därför värdefullt för Nordiska museet att ha fått mottaga några goda exempel på arten. I den i föregående uppsats omtalade Clarholmska gåvan ingingo nämligen ett bord och ett par gueridoner, fanerade med alrot, och de åtföljdes av en intressant härkomstsuppgift.

Bordet, bild 1, är av en typ, som i slutet av 1600-talet ej är ovanlig i England och karakteriseras av de plana, diagonalt ställ-

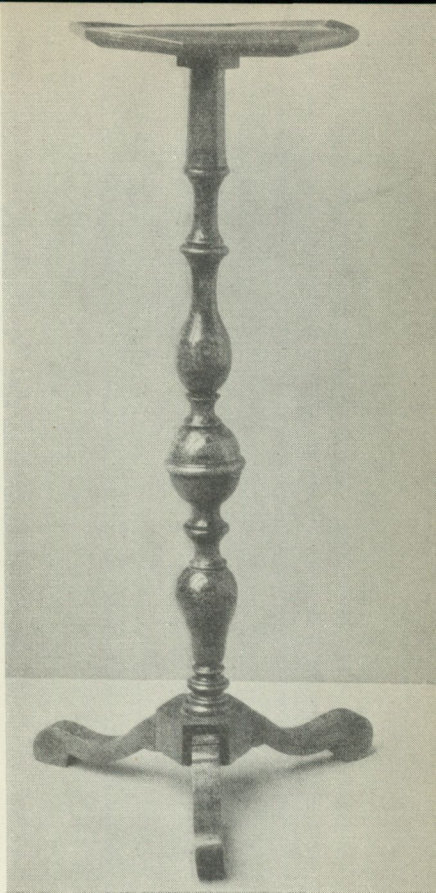

Bild 1. Bord av alrot. Nordiska museet 227,315.

da benen med S-formig kontur, ställda på en sockel, som utgöres av ett kryss på fyra päronformade fötter. Bordet är överallt fanerat med alrot på blindträ av furu med undantag av att en fris på skivan är av alm; fötterna äro av massiv, vresig björk. — Intrycket av engelsk förebild förstärkes av de droppliknande mässingshandtagen. Tillkomsttiden är svår att närmare bestämma, men en datering till 1730-talet torde ej vara otänkbar.

Gueridonerna av vilka bild 2 visar den ena av paret, äro av allt att döma samtida med bordet. Deras uppgift är att uppbära en lyster eller kandelaber. I detta fall är det blott skivan som är fanerad med alrot, medan den svarvade ståndaren och fotställningen är av massiv masurbjörk. Listen omkring skivan är av valnötsträ. Skivan har som synes kastat sig våldsamt och i senare tid har man försökt motverka detta genom att pålimma

Bild 2. Gueridon av alrot och masurbjörk.
Nordiska museet 227,322.

ett ekfaner på undersidan, men olyckligtvis lagt detta på fel led så att skevheten ytterligare förvärrats.

I den karolinska, men på empiretiden till det yttre helt förändrade huvudbyggnaden på gården Apertin i Värmland ha dessa möbler en gång stått. De såldes därifrån i samband med grevinnan Charlotta von Gerttens död 1875. Hon var den sista av den Löwenhielska släkten på Apertin, dotter till kapten Carl Gustaf Löwenhielm på Long och änka sedan 1844 efter överstelöjtnanten Emil Adam von Gertten. Hennes minne lever ännu på sina håll i Värmland och Gustaf Fröding har som bekant poetiskt bevarat folktraditionen i dikten Grevinnan på Gambertin. Den föga smickrande bild folkfantasiens skapat av

henne är delvis falsk och mycket återfaller på hennes farmor och företrädare på Apertin grevinnan Sara Catharina Löwenhielm. Bägge äro kända som kavata fruntimmer, hållande tukt och Herrans förmaning bland sina underlydande, vilket bidrog att skapa respekt, men också ovilja. Visst blev Charlotta von Gertten mer eller mindre hård och inbunden efter sonen Carl Adams självmord 1839, vilket föranleddes av föräldrarnas motstånd mot hans planerade giftermål. Att en människa sluter sig inom sig själv är dock ej nödvändigtvis ett tecken på elakt sinnelag.

Huru länge detta bord och de bägge gueridonerna tillhört inventarierna på Apertin kan väl blott gissningsvis sägas. De kunna ha kommit dit med häradshövdingen Carl Gustaf Löwenhielm, då han år 1736 tog Apertin i besittning, eller jämnt tjugu år senare, då hans son med samma namn flyttade till gården från Catharineberg i Nedre Ullerud.